

De memoria

aialia immobilia q̄ scz terre adherent parum videntur a plantis differre. Ita etiam in progressu ab animalibus ad hoīem quedam inveniuntur in quibz apparet aliqua similitudo rōnis cum em̄ prudentia sit p̄pria virtus hoīs est em̄ prudentia recta rō agibilis. vt dicitur in octauo ethico rum Inveniuntur q̄daz aialia prudentia p̄cipare nō ex eo q̄ habeant rōem s̄ ex eo q̄ instinctu nature mouent p̄ apprehensiones sensitiue p̄ris ad quedā opa facienda ac si ex rōe oparent. Pertinet ad prudentia at vt prudentia derigat p̄ eas in his que iminent sibi agenda ex cōsideratione nō solū p̄sentis sed etiā p̄teriti. Et ergo Tullius in sua rhetorica p̄es prudentie ponit nō solū p̄udentia p̄ quā futura disponunt s̄ etiā intelligētia per quā p̄siderant p̄ficia. et memoria p̄ quā apprehendunt p̄terita. Et s̄ in alijs aialibz in quibz inueniunt p̄udentia p̄cipare necesse est esse nō solū sensus p̄sentis s̄ etiā memoria p̄teriti. Et rō dicitur p̄his in principio methaphysice q̄ in q̄busdā aialibz est memoria et p̄ter hanc prudentia sunt s̄ sicut p̄udentia ip̄fecta h̄nt respectu hoīs ita etiā et memoria. q̄ alia aialia memorant r̄m. hoīs memorant et reminiscunt. Tūc oīem est ad q̄ritū. q̄ liber de memoria et reminiscencia p̄uenienter immediate sequit libzū de sensu et sensato. q̄ Aristoteli gradatim post libzū in quo determinauit de sensu qui est cōis oībz aialibz de terminat de memoria et reminiscencia quozū alterū inuenit in solis hoībz alterū vero in his et in aialibz p̄fectis

Hi p̄fectiora sunt p̄iora. sed memoria et reminiscencia sunt potentie p̄fectiores q̄ sensus exterior. s̄ videtur q̄ iste liber in quo agit de memoria et reminiscencia deberet p̄cedere illū in quo agit de sensu exterioribz et eozū sensibilibz. sicut est liber de sensu et sensato. Oīem q̄ inter istos duos libros non seruat ordo p̄fectionis s̄ generatōis s̄m quem sensus exterior p̄cedunt interiores. Etiam a cōioribz et magis p̄fusus est p̄cedendū. vt dicitur p̄mo physicoz s̄ sensus exterior est p̄iunior sensu memorie saltem ex p̄e subiecti. vt patet ex his que superius allegata sunt ex doctore sancto. q̄ multa sunt aialia que carent memoria s̄ nullū inueniunt aial quod sensu caret.

E memoria at et rememorari dōm q̄d est et p̄pter quā cām fit. et cui aīe p̄rium hec accidat passio. Et de reminisci non em̄ idē sunt memoratiui et reminiscitiui. s̄ vt frequenter memorabiliores quidē qui tardi. Reminiscibiliores at q̄ veloces et bñ discētes.

Iste liber de memoria et reminiscencia diuiditur in duas partes. p̄mo em̄ ponitur p̄hemium in quo manifestat suum p̄positum. secūdo accedit ad tractandū ea de quibz intendit. ibi p̄imum quidem igitur. Circa p̄mū dicit de duobus esse dicendum. p̄mo quidem de memoria et memorari q̄d est actus eius. Circa quod tria promittit se dicturum scz quid sit memoria et memorari et que sit causa eius et ad quam partem pertineat passio memorandi. Omnes enim operationes sensitiue partis sunt quedam passionēs s̄m q̄ sentire est q̄dādam pars. Secundo proponit se dicturum de reminisci et ne videatur idē esse reminisci et memorari. subiungit quoddā signum differentie eozū ex parte hominum in

et reminiscencia

quibus inuenitur vtrūq̄ quia nō idē homines inueniuntur esse bene memoratiui et bene reminiscitiui. Sed sicut frequenter accidit illi sunt melius memorantes qui sunt tardi ad inueniendū et discendū. illi vero melius reminiscuntur qui sunt velocis ingenij ad inueniendū et se et bene discendū ab alijs.

Notandū q̄ doctor sanctus huius diffinitione nūc assignare causam sic assignat. quia diuerse habitudines hominū ad opera anime p̄ueniunt ex diuersa corporis dispositōe. Quia videmus in corporalibus q̄ illa que difficulter et tarde recipiunt impressionem bene retinent eam sicut in lapide que vero de facili recipiunt non bene retinent sicut aqua. Sed quia memorari nihil aliud est q̄ bene conservare semel accepta. inde est q̄ illi qui sunt tardi ad recipiendū bene retinēt recepta quod est bene memorari. Qui autem de facili recipiunt plerūq̄ de facili amittunt. Sed reminisci est quedam reuocatio p̄ius acceptorum. Et ideo illi qui sunt velocis ingenij ad inueniendū et recipiendū disciplinam etiā sunt bene reminiscitiui.

Primum quidem igitur accipiendum est qualia sunt memorabilia. multoties em̄ dicitur hoc. Neq̄ em̄ futura contingit memorari sed est opinabile et sperabile. erit autē vtrūq̄ et sciencia quedam speratiua quēadmodum quidaz diuinatiua dicunt. Neq̄ p̄ntis est s̄ sensus h̄ em̄ neq̄ futurū neq̄ factū cognoscimus s̄ t̄m p̄sens. Memoria autē facta est p̄sens aut cū adest vt hoc album cum aliquis videt nullus vtrūq̄ dicit memorari neq̄ quod consideratur cum sit considerans et intelligēs sed hoc quidē sentire dicunt illud autē scire solum. Cum vero sine actibus sciētiā et sensus habeat sic memoratur ea vt qui triaguli q̄ duobus rectis equalibus hoc quidem q̄a didicit aut speculatus fuit illud vero q̄m audiuit aut vidit aut aliquid tale. Semper em̄ cū s̄m memorari agat sic in anima dicit quod hoc p̄ius audiuit aut sensit aut intellexit. Est quidem igitur memoria neq̄ sensus neq̄ opinio sed horum alicuius habitus aut passio cum factum fuerit tempus. Ipsius autem nunc in ipso nūc non est memoria si cut dictum est. Est em̄ p̄sens quidem sensus futuri vero spes. facti autē memoria est. Unde post tempus memoria om̄is. Quare quēcunq̄ tempus sentiūt et que hec sola animalia memorantur et isto quo sentiunt

Nec consequenter exequitur p̄positum et diuiditur in duas partes principales. In prima determinat de memorari. In secunda de reminiscencia ibi. De reminisci autē. Circa p̄mū tria facit. prima ostendit quid sit memorari. Secūdo cuius p̄ris aīe sit. ibi. Qm̄ autē de phantasia. Tertio p̄pter quā cām fiat ibi. dubitabit at vtrūq̄

Querit. Ultrū definitio memorie sit bona in qua dicitur quod memoria non sit sensus neque opinio sed alicuius horum habitus aut passio cum factum fuerit tempus. **Ordinatio.** sic quod memoria non est presentium neque futurorum sed tantum preteritorum. **Responsio.** per hoc quod dicta sunt circa litteram. **Ad illa etiam innumerata per definitiōem.** sic est bona. **Ad illud** est intelligendum quod sit tantum preteritorum secundum esse sic est intelligendum quod sit preteritum quo ad naturam apprehensionis. ita quod dum memoriamur apprehendimus nos aliquid sensisse vel intellexisse et sic oportet quod interueniat aliquod tempus medium inter priorem apprehensionem et sequentem et illa recordatio precedens apprehensionis per habitum vel passionem id

Memoria fit mediante specie sensibili ⁊ simili
ter mediante intentione vel phantasmate in p
te sensitiva reſeruat. ſz illa ſunt preſentia et etiam pnt
repreſentare res preſentes. ergo memoria eſt pſentium.
Dicendum q memoria quātum ad pncipiū memo
rādi quod eſt ſpecies vel phantaſmata. et etiam quod ad
obiectum remouit eſſe poteſt preſentium tñ et pre apphē
ſionis et ipſis ſub quo fit apphēſio ſolus eſt pteritoꝝ

De memoria et reminiscencia

Et in hoc differt memoria ab omnibus alijs actibus sensitiuis. quia quibus alijs actibus sunt circa preterita non tamen sub ratione preteritiōis. Et quia querit. quare cōiter volentes memorari de aliquo nō pnt. et qñ nō curant bñ memoria tur. Odm ideo. qz dñ aliquis nō cito memorari tñc nūmū multiplicatur phantasmata p quo multiplicatur tñc turbatur memoria. sz qñ aliqñ nō curat tñc phantasmata sunt quiesca et facilius occurrunt illud qd inquirunt. Et si iterū querat quare volentes cito memorari faciunt aliqd signū corporeale puta nodū in corrigia vel aliqd sile. Respondet q ideo. qz p tale signū corporeale acciunt phantasmata in memoria. Et qz in organo memoriae vel estimatiue est quedā opilatio q impedit liberū transitū spiritūū sensitiuorū et illa opilatio paruo motu dissoluitur. et ergo volentes memorari mouet caput. Silt etiam melius memoramur in tenebris qñ in luce qz motus sensibiliū exteriorū q sunt maiores impediūt motus sensibiliū interiorū q sunt debiliores

Quonia at de phantasia prius i his q sunt de aia dictū est. et intelligere nō est sine phantasmate. Accidit em eadē passio intellectui q qdē est in describēdo. ibi em nulla vtentes qritate trigoni determinata. nū finitū fm qritate describi. muset intelligēs silt et si nō intelligat quātū ponit aū oculos quātū intelligit aūt nō fm q qñ tū est solū. si at natura sit quātūz infinitū ante ponit. tñ quātū determinatum. intelligit at fm q quātū solū ppter quā aūt cām nō ptingit intelligere nihil sine pūno neq sine rōne tps etiam alia ratio

Post qz phus ostendit quid sit memoria. Dic psequenter ostendit ad quā prem aie pmet. Et circa hoc primo pmitit quoddā qd est necessariū ad ppositi manifestatōem. Secūdo manifestat ppositum. ibi Magnitudo aūt et motū. Dicit ergo primo q in libro de aia dictū est de phantasia quid sit. Quia scz est motus factus a sensu fm actū. Et in eodē libro dñ est q nō ptingit hoīem sine phantasmate intelligere. Et ad manifestatiōem huius vltimi inducit quoddūz exemplū. Dices q ista accidit circa intellectum qñ ad hoc q indiget phantasmate. sicut accidit in scriptoribz figurariū geometrie in quibz describitur quidā triangulus alicuius determinate quantitatē et tñ geometra in sua demonstratione nō vtit aliquā determinata quātitate trianguli. Silt et huiusmodi volenti intelligere rez aliquā pponit ante oculos phantasma alicuius determinate qritatis scz singulāris. sicut volenti intelligere hominem occurrunt imaginatio alicuius hoīs bicubiti. sed tñ intellectus intelligit hominē in qñtūz est homo nō aūt in qñtūz habet hāc qritatē et qz intellectus pōt intelligere naturā quātitatē iō sub iūgit phs q si aliq que debent intelligi fm naturam suā sint qñta. puta. linea superficies et nūerus nō tñ finita. id ē determinata determinatione singularitatis. nihilominus tñ ponit ante oculos phantasma quātū determinati. Sicut volenti intelligere lineam occurrunt phantasma lineae bipedalis. sz intellectus solū intelligit eā fm naturā qritatis et nō fm q est bipedalis. Sed quare hō nō pōt intelligere sine phantasmate qd est cū pūno et cū tpe eo q

ē similitudo rei singularis q est hic et nūc pmet ad alia rōem assignare illius causam.

Notandū Sz doctor scilicet. q de falsi p assignari rō qñ hō nō pōt intelligere sine phantasmate qñtū ad primā acceptōem spēs intelligibiliū que a phantasmate abstrahuntur fm doctrinā Aresto. in tertio de aia. sz qz expmēto pater q ille qui tam acquisiuit sciam p spēm intelligibiliū nō pōt p spēs intellectus actu pñderare illud cuius sciam habet nisi occurrat ei aliqd phantasma. quare etiā lesio organo imaginatiōis hō ipedit nō solū ab intelligēdo aliqua de nouo sed etiā a pñderando ea que prius intellexit. vt pz in freneticis ideo etiam oportet illius secūdicām assignare quare scz intellectus possibilis hūan⁹ nō solum indiget phantasmate vt acquirat intelligibiliū les species sz etiam vt intelligat res quas quodamō in phantasmate inspicit. Quia at rō est vt in qñtū doctor qz opatio ppositiōis pūti et cōitē q ē principiū opatiōis sz intellectū hominis est in sensitiuo sicut dñ scdo de aia ergo etiam pūti opatio eius intelligere intelligibilia erit in phantasmate sicut opatio intellectus substantie sep parare est intelligere res fm se intellectas et ideo causa huius est reddenda a metaphisica ad quē pmet pñderare diuersos gradus intellectūū qd etiam innuit phylolophus in littera.

Ar Illa noua cōuersio ad phantasma de qua loquitur phs requirit ad nouaz acqñtionem spēs intelligibiliū. q videt q nō requiratur ad hoc vt rem per spēm intellectā actu pñderet. Ans pbat. qz spēs intelligibiles vt videt nō manēt in intellectu possibili hūano nisi qdū actu intelligit. post qz aūt desinit actu intelligere pereunt et cessant species intelligibiles eē intellectū p modū quo cessat lūmē in aere p absentia corpis illuminantis. Odm cū doctore sancto q hoc expresse est cōtra viā Aresto. in tertio de aia. vbi dicit q cū intellectus possibilis singularia intelligibilia qd ē p spēs eoz tñ etiā est in potentia ad intelligendū actu. Repugnat etiā rōi qz spēs intelligibiles recipiunt ad intellectu possibile immobiliter fm modū ipsius. et q intellectus possibilis hz spēs intelligibiles qñ actu nō intelligit. Et qdōm sicut dictū est q intellectus possibilis nō solū indiget phantasmate vt acqñt spēs sz etiam vt inspicat res in phantasmate ppter diuersum gradū essendi formatū intelligibiliū. vel fm purā potentia sicut ante inuenire vel addiscere vel fm actū purū sicut qñ actu intelligit vel medio mō inter potētiā et actū qd est esse in habitu

Magnitudinē at et motū pñoscere necesse quo et tps et phantasma cōis sensus passio est. Quare manifestū q pmo sensitiuo hōz cognitio est. memoria at et q ē intelligibiliū nō sine phantasmate est. quare intellectu fm accūs vtiqz erit se aūt pūni sensitiui. Memoria t opa
Dic psequenter ostendit ad quā pte pñeat memoria. Et pmo p rōem. scdo p signa. ibi. vñ et alteris. Dicit q pmo q necesse ē eadē pte aie cognoscat magnitudinem et motum q et cognoscat tps qz illa tria se psequuntur tam in diuisione qñ in eo qd est eē finitū vel infinitū. vt pbat in sexto phisicorum Magnitudo em pñoscitur sensu cum sit vnum de sensibiliū pūmibz. silt etia motus et pte pte motus localis cognoscitur in quantum cognoscitur

Sed vide q passio
fieri oportet ut
in memoria
passio fieri oportet
et alia pōne qñ
ad dñ pñfio pñfio
vñ pñfio pñfio

No omni mel
lige sine rōia
nō ad phant
mata q pbat
exemplū vñ

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

Sym

De memoria et reminiscencia

dit illas formas et intentiones etiam in alijs aialibus et vis memoratiua q̄ retinet. Tūc dōm est ad argumētum cum doctore q̄ actus vis memoratiue est memoria rem nō absolute. s; p̄out est in p̄terito apprehēsa sensu vel intellectu. Otingit tamen q̄ diuersari potentia rumyna est quasi radix et origo alia. quaz actus actus ipsius p̄tine potentie p̄supponunt. sicut nutritiua est quasi radix augmētatiue et generatiue potentie quarum vtraz vtiq̄ nutrimento. Sic etiam in p̄posito sensus cōmunitis est radix phantasie et memorie que p̄supponit actum sensus cōis. et p̄o tanto memoria dicitur passio p̄mi sensitiui. q; in p̄ se ordinat; postērius sp̄ h; modū passionis respectu p̄ioris. Vel dicendūz breuius q̄ memoria non est passio p̄mi sensitiui subiectiue s; effectiue q̄a memoria sensitiua h; p̄ obiecto p̄teritū. v; p̄teritū qd̄ p̄mo a sensu cōi p̄gnoscit. Et fm̄ hūc modū dicitur etiaz phantasia passio p̄mi sensitiui. q; sc; oritur ab aia mediante p̄mo sensitiuo sed tñ essentialiter est passio imaginatiue.

Dubitabit autē vtiq; aliquis propter quid quidē passione p̄sentere vero absente memoratur qd̄ nō p̄sens. Manifestum em̄ qm̄ o/ portet intelligere talē aliquem factā per sensū in anima et in parte corporis habēte ipsam velut picturam quandam passionem. cuius dici mus habitū esse memoriā. factus em̄ motus imprimi velut picturā quandā sensibilis sicut sigillātes anulis.

Postq; p̄hus ostendit qd̄ sit memoria et cuius p̄tis aie. Hic p̄sequēter ostendit cām memorādi. Et circa h; duo facit. q; p̄mo p̄ponit dubitacōem. Scdō soluit eam ibi. Aut est vt p̄tingit. Dicit ergo p̄mo. q̄ aliq; p̄t dubitare cū in memorando qdā passio p̄sentialiter afficiat aiam sc; sp̄s sensibilis. res vero cuius memoramur non est p̄sens quare q̄ memoramur id qd̄ nō est p̄ns sc; rez et nō memoramur passionē p̄ntem. S; q̄ passio sit p̄sens qm̄ memoramur p̄h̄p̄mo manifestat p̄ cām. ibi manifestū em̄. Dicens manifestū esse q̄ oportet intelligi eē aliquā talem passionē factam in aia et in organo corporis. Et illa passio est quasi qdā pictura et silitudo sensibilis et remanet in phantasia etiā sensibili abeūre. sicut ille qui sigillat cū anulis imprimi figurā quādam cere q̄ remanet etiam sigillo vel anulo remoto. Et d; noranter in te p̄tu in aia et in p̄e corporis hūte ipsam q; illa passio nō p̄tinet ad solā aiam s; ad p̄iunctum q; p̄tinet ad p̄tem sensitiuā que est actus organi corporalis. S; q̄ noiat memoriā habitū huius p̄tis. nō est. q; ea q̄ in memoria p̄feruam? qm̄q; nō actu apprehendimus s; q̄si habituati tenem?

Unde et i his quidā qui in motu multo p̄o/ p̄ter passionem aut p̄pter etatem sunt. nō sit memoria tanq; vtiq; in aquā fluētē incidēte motu et sigillo alijs qdē nihil p̄t frigida eē sic antiq; edificiorū et p̄t duriciē accipiētis passionē nō sit impressio. p̄t qd̄ multū noui et senes imemores. fluūt ei h; qdē p̄t augmētū h; p̄o p̄t decrementū. Silit at et multū veloces aut

tardi neutri vidēt memores esse h; qdē plus oportuno hūidiores sunt. illi p̄o duriores his qdē igit nō manet phantasma in anima alios vero non tangit.

Qui sunt male memorie

Hic p̄sequēter manifestat p̄positū p̄signa sc; q̄ in memorando sit p̄dicta passio p̄tis. Dicens q̄ p̄ter h; q̄ talis passio necessaria est ad memorandū p̄tingit q̄ in q̄busdā nō sit memoria q; sunt i multo motu p̄ter quā illa passio necessaria ad memorandū nō recipit. Quimotus accidit ex multis causis. p̄mo p̄ter passionē corporis sicut accidit in infirmis et ebrijs. Scdō p̄ter passionem aie sicut in his qui sunt p̄moti ad iram vel cōcupiscentiam. Tercio p̄ter etatem deputatā augmento vel decremento. et p̄ter h̄mōi causas corpus hois est i quodam fluxu sic q̄ nō p̄t retinere impressionē. Accidit etiaz hoc p̄ter motū rei sensibilis sicut p̄tingeret si aliq; motus vel etiā sigillū imprimere in aquā fluētē. q; em̄ statim p̄t fluxū deperiret figura. In q̄busdā vero alijs. nō recipit p̄dicta impressio. qm̄q; quidē p̄ter frigiditātē p̄gelantē humores. sicut accidit in his q̄ sunt in magno timore q̄b; p̄ter frigiditātē quādā nō p̄t imprimi aliq; in aia ip̄o. Et ponit p̄h̄ exemplū de antiquis edificijs. q; q̄n paries est nouus ante q̄s sementū inspicit tūc p̄t de facili mutari nō autē postq; antiquat. Quādoq; etiā accidit nō p̄ter frigiditātē s; p̄ter duriciem naturalem et qd̄ d; recipere passionē sicut sunt corpora terrestria etiā si sunt calida. sed aquea indurant p̄ hoc q̄ sup̄infrigidant. Et p̄ter p̄dictas causas illi q̄ sunt multū noui sc; pueri et etiam senes sunt imemores. q; corpora puerozum sunt in fluxu propter augmentum vel senum propter decrementum. similiter etiā p̄ter p̄dicta nō vidēt bene esse memores illi q̄ sunt multū veloces aut multū tardi q; veloces sunt magis humidi. et q̄ in eis nō remanet impressio phantasmatis in aia. sed duos illa impressio nō tangit q; nō recipiūt phantasmatis impressionē.

Ar Ea q̄ quis a puericia accipit firmiter in memoria tenet in illud. Orariū. Hunc adhibe puro pectore verba puer. nūc te melioribus offero. Quo semel est imbuta recens seruabit odorē. Hecstā diu. z. q̄ male d; in lra q̄ pueri sunt imemores. Solutio doctoris q̄ hoc est p̄ accis p̄ter vehemētiam motus ex qua p̄tingit vt ea q̄ admiramur magis memorie imprimantur p̄cipue at ad miramur noua et insolita s; pueris de nouo ingredientibus mūdum aduenit maior admiratio de aliq; insolitis et ex hac cā firmiter memorant. Et silit senes sunt bene memoratiui de eoz. factis antiquis et fm̄ hoc d; p̄mo rhetorice q̄ senes regunt memorijs. q; frequēter meditant de p̄teritis s; frequēs meditatio est causa bonememorie. Et tñ senes sunt magis exp̄ti s; experimētū causat ex multis memorijs. S; tñ p̄ se et fm̄ p̄ditionem. corporis fluentis naturaliter puenit eis. vt sunt labilis memorie et silit mulieres sunt min⁹ memoratiue q̄ viri tā p̄ter fluxum et motū q̄ etiā p̄ter nūtiā humiditātē q̄ impedit recepti retentionem.

Sed si quidē tale accis est circa memoriā vtz hāc memorat passionē aut illud a quo facta est. Si qdē ei est hoc absentū nihil vtiq; memoria huntur si vero illud quō sentientes hoc memo/

Nonet dubita
Aores

M. d. m. p.
S. p. p. p. p. p.
A. p. p. p. p. p.
m. p. p. p. p. p.

ramur quod non sentimus quod absens. Et si est si-
mile sicut figura aut pictura in nobis huius ip-
sius sensus. propter quod utique erit memoria alteri-
us. sed non huius ipsius. agens enim memoria
speculatur hanc passionem et sentit hanc. Quomo-
do igitur non presens memoratur. erit utique vi-
dere non presens et audire.

Nunc sequenter argumetur ad questionem prius po-
sitam. Dicens ex quo est tale accidens circa memoriam
scilicet quod sit in ea passio quedam presens. ut patet in pictura. que
rendum est utrum aliquis memoratur hanc passionem que presens
est in impressione. Et statim obijcit ad unam partem Dicens
quod si quis dicat quod homo memoratur hanc passionem presens
sequeatur quod nihil absenti memoratur. quod est contra pre-
dicta. **T**unc ibi (Si vero illud) Obijcit ad aliam par-
tem tribus rationibus. quarum primam ponit Dicens. quod si aliquis
memoratur illam rem a qua facta est passio. videtur esse in-
conueniens quod homo sentiat id quod est presens. scilicet passionem et
quod simul memoratur id quod est absens. quod non potest sentire
Dicitur enim quod memoria pertinet ad primum sensitiuum. et sic
non videtur quod sensus sit de uno et memoria de alio. Secun-
da ratio quod si huiusmodi passio que est presens memoratur est in no-
bis sicut quedam figura aut pictura ipsius sensus. id est
representans primam immutationem sensus a sensibili. quare
tunc memoria erit alterius. scilicet rei. et non ipsius figure vel pi-
cture. cum enim sit figura sensus. manifestum est quod apprehendi
potest. Et hoc per experimentum. quod ille qui memoratur speculat
aliquid per intellectum circa hanc passionem. vel sentit per
partem sensitiuam. sed videtur esse inconueniens quod presens
re eo quod cadit sub apprehensione illud non apprehendat
sed aliquid aliud. Tercia ratio querit quomodo aliquis possit in-
teriori memorari illud quod non est presens. quod cum sensus ex-
terior sit per formam interiore. sequetur quod etiam sensus exteri-
or esset rei non presens. ita scilicet quod pringeret videre et audire
rem non presens. quod videtur inconueniens.

Quoniam est ut pringit et accidit hoc ut enim in ta-
bula scriptum. animal et animal est et imago. et idem et unum
ipsum est ambo esse. tamen non idem ambo et
est considerare. et sicut animal et sicut imaginez. sic
et quod in nobis fantasma oportet suscipere et ip-
sum aliquid finem se esse et alterius fantasma. Se-
cundum quidem se ipsum speculamur ut fantas-
ma est. In quantum vero alterius. ut imago et me-
morabile. quare et cum agat motus ipsius. siquidem
in quantum finem se sic sumpsit anima ipsum ut intel-
ligibile aliquid aut fantasma videtur adesse. Si
autem inquatum alterius et sicut in pictura tanquam
imaginem considerat et qui non videt Loriscum et co-
riscum imaginem hec alia passio huius speculatio-
nis et quoniam sicut animal pictum considerat in anima. hoc
quidem sit sicut intelligibile solum. hoc autem ibi.
quod imago memorabile.

Nunc sequenter soluit propositam questionem. Et tria fa-

cit. quod primo ostendit per quam eam pringit memorari. Se-
cundo ostendit. quid sit ea quod aliquid bene in memoria per-
uerit. ibi (Sed ita dicitur aut) Tercio epilogat ibi (Quid
quidem igitur est) Circa primum duo facit. quod primo soluit du-
bitationem. Secundo manifestat solutionem per signum. ibi (Et
ob hoc. Dicit ergo primo quod potest assignari quomodo contingat
et accidat hoc quod dicitur est. scilicet quod aliquis sentiat passionem
presens et memoratur rem absentem. Et inducit exemplum
de animali quod pingit in tabula. quod quidem est animal pictum. et
est imago animalis veri. et quoniam unum subiecto sit cui pueniunt
hec ambo. differunt tamen hec duo ratione. et ergo est alia con-
sideratio eius in quantum est animal pictum et in quantum est ima-
go animalis veri. Ita etiam fantasma quod est in nobis per accipere
vel putare est aliquid per se vel ut est fantasma alterius finem se
quidem est quoddam speculatum circa quod speculatur intellectus
vel fantasia quantum pertinet ad partem sensitiuam. sed finem se
est fantasma alterius quod presens sensimus vel intelleximus. sic
considerat ut imago in aliud ducens. et sic est principium memo-
rari. et ideo cum anima memoratur finem modum fantasmatum si anima
pueratur ad ipsum finem se. sic videtur anime adesse vel aliquid
intelligibile quod intellectus in fantasmate inspicit. vel sim-
pliciter fantasma quod vis imaginaria apprehendit. Si ve-
ro anima se puerat ad fantasma ut est alterius. et considerat
ipsam tanquam imaginem eius quod presens sensimus vel in-
telleximus. ut dicitur est circa picturam. sicut ille qui non vi-
det Loriscum. et tamen considerat eius fantasma et Loriscum
imaginem. tunc oritur alia passio considerationis que pertinet ad
memoriam. et sic accidit de fantasmate alicuius singularis
ris hominis. scilicet Lorisci. quod quoniam consideratur finem se et quoniam
quod ut imago. ita etiam accidit circa intelligibilia quando
intellectus inspicit ad phantasma sicut ad quoddam animal
pictum et inspicit se ad ipsum finem se. sic solum considerat
ut quoddam intelligibile. si autem intellectus inspicit ad ip-
sum in quantum est imago sic erit principium memorandi sicut
accidit ibi circa particularia. Sic ergo manifestum est quod quoniam
anima puerit se ad phantasma. putare est quedam forma refer-
uata in parte sensitiua. sic est actus imaginatiois siue fan-
tasie. vel etiam intellectus considerantis circa hoc vniuersale.
Si autem anima pueratur ad ipsum in quantum est imago eius quod
presens vidimus aut intelleximus. hoc pertinet ad actum me-
morandi. et quod esse imaginem fear intentionem quandam
circa hanc formam. ideo pueniuntur Auerroem de memoria
respicit intentionem. imaginatio vero formam

Et ob hoc aliquando nescimus factis no-
bis in anima huius motibus ab eo quod presens sen-
simus. si secundum sensum accidit et si est memo-
ria aut non dubitamus quoniam. Aliquando autem accidit
intelligere et reminisci quoniam aliquid audiuimus pri-
us aut vidimus. hoc autem contingit cum speculatur
tanquam ipsum permutetur et consideretur sicut alteri
Sic autem aliquando et contrarium ut accidit antiso-
ronti et alijs extasim passis. fantasma enim di-
cebant ut facta et non memorantes. Hoc autem
fit cum aliquis ut imaginem tanquam imaginem
consideret

Nunc consequenter hoc quod dixerat manifestat per
quedam signa Dicens quod quia tunc memoratur quan-
do accedimus ad phantasma finem se est imago eius quod

E 16

De memoria

et reminiscencia

prius sensimus et intelleximus Ideo circa actum memo-
rie tripliciter se habent homines Aliquando enim quis in no-
bis sunt motus phantasmatum qui sunt facti ab eo quod pri-
us sensimus. qui se relinquuntur ex prima imutatione sen-
sus a sensibili. tamen nescimus si accidat hos motus esse in
nobis secundum hoc quod prius sensimus aliquid. et ideo dubita-
mus utrum memoriamur vel non. Secundo contingit aliis
quando quod homo intelligit et reminiscitur aliquid quod prius
vidimus cuius phantasma tunc nobis
occurrit. quod est proprie memorari. et hoc contingit quando ille
qui speculatur phantasma mouetur quidem ab ipso pres-
enti phantasmate. sed considerat ipsum motum imago al-
terius quod prius sensit vel intellexit. Tercio modo aliquando
occidit primum primi modi. ut scilicet credat homo se memo-
rari cum non memoratur. sicut accidit cuidam qui dicebat
Antiphonem. et erat origine otiosa. et similiter contingit aliis
qui patiuntur alienationem mentis. quia phantasmata que
eis de nouo occurrunt estimant ac si essent aliquorum prius fas-
torum. ac si memorarentur illa que nunquam viderunt vel au-
dierunt. Et hoc contingit cum aliquis considerat id quod non
est imago alterius prius facti ac si esset eius imago

**Meditationes autem memoriam saluant in re-
miniscendo. hoc autem est nihil alterum quam speculari
multoties sicut imaginem et non secundum se. Quid quidem
est igitur memoria et memorari dictum est. quoniam phantas-
matis et imaginis cuius phantasma habitus
et cuius particule earum que in nobis. quia primi
sensitivi et quo tempus sentimus**

**Nunc sequenter ostendit per quid memoria persue-
tur. Dicens quod frequenter meditationes eorum que sen-
simus aut intelleximus persuant memoriam in reminiscen-
do. id est in hoc quod aliquis bene reminiscatur eorum que
vidit aut intellexit. Quia meditari nil aliud est quam multo-
ties considerare aliquam rem. sicut imaginem eorum ap-
prehensorum. et non solum secundum se. Qui quidem modus con-
siderandi pertinet ad rationem memorie. sed manifestum est quod
ex frequenti actu memorandi habitus memorabilium con-
firmatur sicut et quilibet habitus per similes actus. quia multi-
plicata causa fortificatur et effectus. ergo etc. **Tunc
ibi (Quid quidem est igitur) Epilogat supra dicta Dicens
quod dictum est quid sit memoria et memorari. que memo-
ria est habitus. id est habitualis quedam persuarius phan-
tasmatum. non quidem secundum se ipsum. quia hoc pertinet ad vir-
tutem imaginatiuam. sed in quantum phantasma est imago
aliquius prius apprehensi. Dicitur etiam ad quam partem
anime eorum que in nobis sunt pertineat. quia scilicet
pertinet ad primum sensitiuum in quantum per ipsum cog-
noscimus tempus.****

Notandum Quod communiter quatuor assignan-
tur cause bone memorie. Prima
est frequens consideratio memorabilis per imaginem ut ima-
go est. id est ut est relata ad rem in preterito sensatam pro-
pter causam superius assignatam. Secunda causa est. for-
tis et attenta meditatio circa aliquod sit melior memo-
ria quam ex multis debilibus et non attentis considerationibus.
Tercia causa est admiratio de obiecto memorabili. Quar-
ta est delectatio vel tristitia illata ex tali obiecto. quia que

multum tristant vel delectant cum forti attentione consi-
derant et etiam frequenter meditantur.

**Et reminisci autem reliquum est dicere pri-
mum quidem igitur quecumque in argu-
mentatiuis rationibus vera sunt oportet
et ponere ut existetia Non enim est memorare
sumptio reminiscencia neque acceptio Cum enim
primum addiscat aut patiat non resumit me-
moriam neque vnam Nulla enim ante facta est ne-
que ex principio accipit. cum enim factus fuerit ha-
bitus aut passio tunc memoria est quare cum
passione que sit non infit**

De reminiscencia

**Postquam prius determinauit de memoria et memo-
rabilium. nunc sequenter determinat de reminiscencia. Et primo
dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur propositum.
ibi (Non enim est memorie) Dicens primo quod postquam dis-
citur est de memoria. reliquum est dicere de reminiscencia hoc
ordine. ut quecumque vera accipi possunt per disputatiuas
rationes primo supponantur quasi existetia vera. per quod
excusat se a prolixa disputatione eorum que ad reminiscen-
tiam pertinent **Tunc ibi (Non enim est memorie) Exe-
quitur propositum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit
quid sit reminiscencia per comparationem ad alias app-
prehensiones. Secundo determinat modum reminiscendi
ibi (Contingit autem) Tercio ostendit qualis passio sit
reminiscencia. ibi (Eorum autem corpora) Circa pri-
mum duo facit. quia primo ostendit quid non sit reminiscen-
cia. Secundo quid sit. ibi (Sed cum resumit) Dicit
ergo primo. quod reminiscencia neque est resumptio memorie.
ita scilicet quod nihil aliud sit reminisci quam iterato memorari. neque
iterum reminiscencia est prima acceptio aliquid cognoscibilis.
puta que sit per sensum vel intellectum. Et ad huius-
ius manifestationem ponit differentiam istorum duorum
que proposuerat. scilicet resumptionis memorie et acceptiois.
**Dicens quod acceptio non est memoria. quia ille qui accipit non
memoratur. nec e converso memoria est prima acceptio. eo-
quod ille qui memoratur non accipit de nouo. Primum sic
ostendit. quia cum aliquis primo addiscit quicquid ad app-
hensionem intellectuam. aut patitur primum ad app-
hensionem sensitiuam. ille tunc nullam resumit memoriam.
quia nihil resumitur nisi prius existens. Sed nulla memo-
ria precessit. ergo primum addiscere vel sentire non est me-
moriam resumere. Secundo scilicet quod memoria non sit prima
acceptio sic ostendit. quia memoria est facti. ut supra habi-
tum est. tunc enim est memoria quando noticia per modum ha-
bitus vel saltem passionis iam est ut in facto esse. sed cum
est ipsa passio in ipsa acceptione noticie non dum est in facto
esse. ergo non dum est in homine memoria******

**Adhuc autem cum primo facta est in indi-
uiduo et ultimo passio quidem inexistit iam pa-
tienter et scientia si oportet vocare scientiam ha-
bitum aut passionem. Nihil enim autem prohibet secundum
accidens memorari quedam que scimus me-
morari aut secundum se non est autem factum tempus**

Demoratur enim nunc que audiuit aut vidit aut passus fuit prius. non quod nunc passus est memoratur nunc. Amplius manifestum quoniam am memorari est non nunc reminiscere. sed a principio sentientem aut patientem

Nec sequenter ostendit quod memoria non est in primo instanti in quo facta est noticia siue per modum habitus siue per modum passionis. sicut quando noticia non dum est versa in habitum. Dicens quod cum facta est noticia in indubitabili quod est ultimo temporis generationis noticia. tunc in nullo instanti dici potest quod iam insit patienti. id est acquirenti noticiam passio et scientia. et capis hic scientia promittit pro habitu et passione. Ratio huius est quia semper in ultimo instanti generationis verum est dicere esse id cuius est generatio. sicut in ultimo instanti generationis ignis ignis iam est. Scientia autem existente nihil prohibet memorari ea que iam scimus. sed hoc est per accidens. quia non memoramur ea in quantum in presenti eorum scientiam habemus. Quia non contingit per se memorari ante factum tempus. id est antequam interueniat tempus intermedium inter noticiam prius existentem et ipsam memoriam. Demoratur enim nunc aliquis que prius audiuit vel vidit. vel qualitercumque passus fuit. non autem nunc memoratur quod nunc passus est. Sed manifestum est quod iam prius aliquis passus dicitur in instanti passionis. ergo tunc non est memoria. **T**unc ibi (Amplius manifestum) ostendit ulterius quod reminiscencia neque est memorie resumptio neque acceptio. Dicens manifestum esse ex predictis quod memorari contingit non nunc reminiscere. id est non memoratur aliquis huius quod nunc reminiscitur sed et quod a principio sensit vel qualitercumque passus est. et tunc non est reminiscencia. ergo reminiscencia non est resumptio memorie. sed refert ad aliquid quod prius aliquis apprehendit.

Sed cum resumatur quod prius habuit scientiam aut sensum. aut cuius quidem habitum memoriam diximus. hoc est et tunc reminisci est non eorum que dicta sunt aliquid memorari. aut accidit et memoriam sequitur. Neque itaque hoc simpliciter sed cum ante essent iterum fiant sed est ut est aut non ut vis enim discernere et inuenire recontingit eundem idem. Oportet igitur differre reminisci ab his et in ente pluri principio quod ex quo addiscant reminisci

Nec sequenter manifestat quid sit reminiscencia. Et primo ostendit quod reminiscencia sit resumptio prime acceptionis. Secundo ostendit quod non quelibet talis resumptio est reminiscencia. ibi. (Neque itaque) Dicit ergo primo quod reminiscencia non est resumptio memorie. sed cum aliquis resumit id quod prius sciuit vel sensit sensu proprio vel promuni. huius habitum dicimus esse memoriam. Sicut autem memorari refertur ad prius factam noticiam. ita et reminisci. quia tunc est reminisci cum aliquo modo resumimus priorem apprehensionem. non autem sic intelligendo quasi reminiscencia sit aliquid eorum que dicta sunt. scilicet vel memoria vel fantasia vel scientia. Sed per reminiscenciam accidit memorari. quia reminiscencia est quidam mo-

tus ad memorandum. et sic memoria sequitur reminiscenciam sicut terminus motum. Vel si aliam litteram reminiscencia sequitur memoriam. quod sicut inquisitio rationis est via ad cognoscendum. et tamen ex aliquo cognito procedit. ita etiam reminiscencia est via ad aliquid memorandum. et tamen ex aliquo memoratu procedit. ut infra magis patebit. **T**unc ibi. (Neque itaque) Ostendit quod non quelibet resumptio sensus vel scientie sit reminiscencia. Dicens quod hoc non est vniuersaliter verum quod reminiscencia sit quandoque iterum sit cognitio scientie vel sensus que prius fuerat. sed quodammodo contingit resumendum scientiam et sensum reminisci et quodammodo non. Sed quod non sit vniuersaliter verum ostendit per hoc quod contingit eundem hominem secundo post amissam scientiam idem addiscere aut inuenire quod prius. hoc tamen non est reminisci. ergo oportet quod reminisci differat ab iterato addiscere vel inuenire. et quod aliquid plus ibi sit quod sit principium reminiscendi quod requiratur ad addiscendum. sed quid sit illud plus per se quentia manifestabit.

Queritur. Vtrum reminiscencia sit memoria. aut alicuius cognoscibilis acceptio prima. **D**icendum quod non. sed est definitiue resumptio noticie elapse a memoria ex aliquo principio in memoria retento. Et quod non sit memoria sic ostenditur. quia reminiscencia est recordatio alicuius reservati et nondum obliti. Etiam reminiscencia requirit quandam collationem quare solum conuenit hominibus. sed illam non requirit memoria. quia memoramur sine collatione illius de quo memoramur ad aliud cognitum. cum enim actus memorandi sit subita recordatione preteriti. et contineat tam hominibus quam brutis. Quod autem reminiscencia non sit prima acceptio cognoscibilis patet ex dictis. Etiam prima acceptio respicit rem scitam et inuentam absolute. sed reminiscencia respicit inuentum oblitum et postea iterum cognitum. Sed quod reminiscencia sit definitiue inquisitio et resumptio noticie elapse a memoria ex aliquo principio in memoria retento. Sic patet quod reminiscencia sit cum quodam motu et discursu rationatiuo. qui est ordinatus ab aliquo in aliud. et terminus a quo illius motus est aliquid principium in memoria retentum habens certum ordinem ad oblitum. Sed terminus ad quem est resumptio illius oblitum ex tali principio in memoria retento. Et ista duo explicatur in ista definitione. ergo est bona. Est tamen considerandum quod ad reminiscenciam tres actus requiruntur. Primus est memoria aliquorum. scilicet illorum que sunt principia reminiscencie. Secundus est ratio cinari. discursus qui procedimus ex illis memoratis ad aliquod oblitum vel non memoratum. Tercius est inuencio illius non memorati

Ad. Memoria et reminiscencia habent idem subiectum. scilicet illud de quo prius facta est noticia in quo conueniunt memorabile et reminiscibile. ergo videtur quod non distinguantur. **D**icendum quod memoria et reminiscencia non distinguuntur in quantum capiuntur potentius. sed hic capiuntur pro ipsis actibus memoratiuis et reminiscitiuis. et sic distinguuntur ut patet ex ipsorum definitionibus et ex dictis. Et quis illi actus versantur circa idem obiectum. hoc tamen est diuersimode. quia actus reminiscendi tendit in tale obiectum cum quodam discursu ordinato qui non est absque ratione. sic autem non est de memoria.

Ad. Reminiscencia fit per collationem alicuius cognitum ad illud quod deletum est per obliuionem.

E ij

De memoria et reminiscencia

sed talis collatio non conuenit memorie sed rationi tñ. ergo reminiscencia nō erit ex aliquo principio in memoria re-
¶ Dicendum q̄ quis illa collatio non conuenit at memorie sensitiue fm se capte. conuenit tamen sibi per participationem rationis in memoriam redūdantis z cā aliquo modo sublimantis. **¶** Et quando dicitur res reminiscencia etiam puenit bzutis. cum sit passio corporea. ergo videtur q̄ nō semper participet influxum rationis. Antecedens probatur. q̄ inquit sanctus Thomas in p̄ma secūde q̄ mirabiles sagacitates apparēt in operibus animalium. vt apum aranearum z canum. Lanis cñ in/sequens ceruū si ad triuium venerit explorat odoratu an ceruus primam aut secundam viam transierit. q̄ si non in/ uenerit transisse tam securus p̄ terciā viā incedit vtens in explorando quasi syllogismo diuisiue. quo cōcludi posset ceruū per illam viam incedere. ex quo nō inessit per alias duas. z sic videtur q̄ i bzutis animalibz sit discursus qui sufficit ad reminiscencia. Dicendū q̄ ille operationes non sunt ex electione. z ergo proprie non sunt discursus. sz sunt ex quadam naturali inclinatione quam habent ab in/ telligentis separatis

¶ Oblitio repugnat memorie z reminiscencia. ergo male ponitur in definitione reminiscencia. Antecēdens probatur. quia memoria z reminiscencia semp requirunt retentionem alicuius speciei vel intentionis. **¶** Dicendum q̄ duplex est oblitio. Una est totalis que est totalis corruptio vel remotio omnium specierum vel in/ tentionum prius in memoria reſeruataram. z illa repugnat tam memorie q̄ reminiscencia. Alia est oblitio partialis que solum est corruptio aliquorum istorum. z illa ne/ cessario requiritur ad reminiscencia. Sed alij per illā obliuionem secundam intelligūt remissionem specierum vel intentionum. aut ipsarum perturbationem per quam ho/ mo non potest prompte inuenire quod querit. **¶** Et qñ queritur. verum reminiscencia sit inuentrix omnium que memoria perdidit. Dicendum q̄ non. sed solum quorum dam. que scz aliquo modo manserunt in memoria. vel fm partem sui. vel in simili. vel in contrario z sic de alijs. Illa vero que nullum horum habent in memoria non resumi/ tur per reminiscencia. sed per nouū addiscere vel sentire vt patz ex dictis.

¶ Contingūt autem reminiscencia quoniā aptus natus est hic motus iam post hunc. Si quidem cñ ex necessitate manifestum q̄ cū moueatur illo hoc mouebitur. Si autem nō ex ne/ cessitate sed ex consuetudine vt ad multuz mo/ uebitur Accidit autem quosdam semel consue/ uisse velocius q̄ alios multotiens motos. **¶** In de quēdā semel videntes magis memoramur q̄ altera multotiens.

¶ Postq̄ philosophus inquisiuit quomodo remini/ scencia se habeat ad alia que ad cognitionem pertinent. Hic consequenter incipit manifestare reminiscendi mo/ dum. Et p̄mo manifestat reminiscendi modum. Secun/ do ostendit differentiam inter memoriam z reminiscencia. ibi (**¶** Quidem igitur non idem sunt) Circa p̄mū p̄mo ostendit modū reminiscendi quātū ad res quaruz reminiscimur. Secūdo q̄tum ad tempus. q̄ reminiscen/

cia p̄ternit tempus sicut memoria. ibi (**¶** Maxime autem Prima autē pars iterum diuiditur in duas. In p̄ma pro/ ponit causam reminiscendi. In secunda ostendit modum quo proceditur in reminiscendo. ibi (**¶** Cum igitur reminisci/ mur.) Causa autē reminiscendi est ordo motuum qui relin/ quūt in anima ex p̄ma impressione eius quod p̄mo ap/ prehendimus. Hanc ergo causam pponens dicit q̄ remi/ niscencia ptingūt per hoc q̄ vnus motus nat⁹ est post ali/ um nob occurrere. Quod q̄dem ptingit duplici. Vno mō quādo secundus motus sequitur post primū ex necessitate. Sicut ad apprehensionem hominis sequit ex necessitate apprehensio animalis. Et sic manifestū est q̄ quādo ani/ ma mouetur p̄mo motu q̄ etiam mouebitur secūdo. Alio modo ptingit q̄ secundus motus nō sequitur post p̄mū ex necessitate sed ex p̄suetudine. q̄ scz aliquis p̄sueuit post hoc illud cogitare vel dicere vel facere. z tūc secundus mo/ tus non sequitur post primū semper. sed vt ad multuz. id est vt in pluribz. sicut etiā effectus naturalis vt in pluribz ex suis causis consequitur z non semper. Dicit autē con/ suetudo nō firmatur equaliter in omnibz hominibz. q̄ q̄ dam semel cogitando velocius firmant in se p̄suetudinē q̄ alij qui multotiens cogitant hoc facere possint q̄ p̄mū git vel p̄pter maiorem attentidē z profundiorē cogi/ taridē. vel p̄pter naturam que est melius receptiua imp̄/ sionis. Et inde est etiam q̄ nos videntes quēdam semel mel⁹ memoramur q̄ alia multotiens visa. etiam illa visa quibz vehementius intendim⁹ magis manent in memo/ ria. sed illa que superficialiter z leuiter videmus aut cogita/ mus cito a memoria labūtur

¶ Cum igitur reminiscimur mouemur fm quēdam priorum motuum quousq̄ vtq̄ mo/ ueamur postq̄ ille consueuit vnde z q̄d conse/ quenter venamur meditates a nunc. aut alio aliquo. z vt a simili. aut contrario. aut propin/ quo. z propter hoc fit reminiscencia. Notus cñ horz quidē est idem horum autem si/ mul illorum autem partem habent. quare reli/ quū parū q̄d motum est post illum. Querunt quidem igitur sic z nō querentes autem sic re/ miniscūt cū post alterz motum ille fiat vt au/ tez fm multa alteris factis motibz quales dixi/ mus fiebat ille. **¶** Docet mod⁹ Reminiscendi

¶ P̄te p̄sequenter ostendit quomodo reminiscencia procedat supposito predicto ordine motu Et primo con/ cludit ex p̄missis. Dicens q̄ ex quo vnus motus sequi/ tur post aliū vel ex necessitate vel ex p̄suetudine. tūc opor/ tet q̄ quādo reminiscimur q̄ moueamur fm aliquem pri/ orem motum quousq̄ moueamur ex consuetudine ad illud quod intendimus reinuenire reminiscendo. quia re/ miniscencia nihil aliud est q̄ inquisitio alicuius q̄d a memo/ ria excidit. Et illud p̄mū a quo reminiscens suam inquisi/ tionē incipit qñq̄ est tempus aliquod motum. quādoq̄ aut aliqua res mora. Scdm tempus autē incipit quādoq̄ a nūc. id est a p̄senti tempore procedēdo in p̄teritum cui⁹ querit memoriam. Sicut (exempli gratia) si querat me⁹ morari id quod fecit ante quatuor dies medietur hodie feci hoc. heri illud. tertia die aliud. z sic fm consequentiaz motu cōsuetorum prouenit resoluendo in id quod fecit

quarta die Quādoq; etiam incipit ab aliquo alio tempo-
re. sicut si quis in memoria habeat quid fecit octava die et
oblitis sit quid fecerat quarta die. tunc procedit descendē-
do ad septimā. & sic p̄sequenter quousq; veniat ad quar-
tam. vel etiam ab octava die ascendit vsq; ad aliquod ali-
ud tempus p̄teritum. Similiter etiā quādoq; a liquis re-
miniscent incipiens ab aliqua re cuius memoratur. a qua p̄-
cedit ad aliam triplici rōne. Primo rōne similitudinis. si
cui quādo aliquis memorat de Sorte per hoc q; occur-
rat ei Plato. qui est ei similis in sapientia. Secundo rōne
p̄pinitatis cuiusq; scilz sanguinis. vel societatis. aut
loci. vel temporis. sicut aliquis memorat patris p hoc q;
occurrat ei filius. q; mortis horum seimicem cōsequūtur
Tercio rōne p̄teritatis. sicut per hoc q; aliquis mem-
oratur de eripho occurrit ei homo alio Et ista sic differūt
q; quorūdam p̄missioz mortis sunt iīdem sicut scilz p̄cipue sūt
multi quorūdam autē sunt simul. scilz p̄teritioz. q; cognito
vno p̄teritioz simul cognoscitur aliud. q̄is vero quidaz
mortis habet partem alioz. sicut cōtingit in p̄pinitis. q; in
vno p̄pinitioz p̄sideratur aliquid qd̄ p̄ner ad alte-
rum. & ideo illud residuus qd̄ deest apprehensioni cum sit
paruu p̄sequitur mortū p̄orie. vt apprehenso p̄mo conse-
quenter occurrat apprehensioni secūdū. Et quādo aliq; ex
intentione inquitur alicuius rei memoriam p̄m modū
p̄dictum. tunc hoc est p̄prie reminisci. si vero hoc contin-
gat p̄ter intentionē. siue fiat sicut in plurib; alijs dictis. scz
in similib; vel p̄teris vel p̄pinitis tūc dicitur solum abu-
sue reminisci & p̄m quādam similitudinem

¶ Nihil aut oportet intendere que procul sunt
quod memoremur: sed non que prope. Danise-
lum enim quod idem modus aliquater. dico autem
quod dicit quod persequenter. non perquirens neque re-
miniscens. consuetudine enim consequitur motus
hic post hunc. et cum igitur reminisci voluerit hoc
faciet queret accipere principium motus: quod ille
erit unde citissime et optime fuit a principio re-
miniscencie. Sicut enim se habet res ad invicem in
eo quod persequitur sic et motus. Et sunt magis re-
miniscibilia quecumque ordinatioes habent aliqua
sicut mathematica. que autem prave graviter

Nec pſequenter ſoluit ex pmiſſis quādam dubita-
tionem. poſſet eſſi alicui venire dubiū. q̄re frequenter me-
moramur ea que pcul ſunt. ſicut ea q̄ ante multos annos
p̄grigūte nō memozamur ea que ſunt p̄. puta que ſu-
erūt ante paucos annos. Reſponder plus q̄ nō oportet
circa hoc intendere. id eſt dubitando ſollicitari q̄z manife-
ſtum eſt q̄ aliquoaliter hoc eodem modo accidit qui in p̄e-
miſſis poſuit. q̄z ſicut aliquis quādoq̄ p̄ter intentōez
reminiſciſc. eo q̄ p̄pter conſuetudinem vnius motus ſequit
ad alium. ita q̄ inſurgente p̄imo motu ſequitur ſecūduſ
etiam ſi homo non intendat. Et ſicut contingit hoc ex eo
ſuerudine p̄ter intentōem. ita etiam aliquis hoc facit q̄n
ex intentione vult reminiſci. queret eſſi talis accipere p̄mū
motum ad quem p̄ſequitur motus poſterior. Et q̄z quāſ
doq̄ p̄tingit q̄ motus eozū qui ſunt p̄xocol magis ſunt
per ſuerudinem firmati. ideo eozum interdū magis meſ-
mozamar. Et hoc manifeſtat per duo ſigna. Primus. q̄z
ſimiliſſime 2 op̄ime ſiunt reminiſcentie quando aliquis inſ-

capit meditari a principio totius negotij. qz fm ordinem
quo res sunt sibi inuicem psequute fm huc ordines sunt
facti motus eorum in anima. sicut quando querimus al
quem verum pus incipimus a capite. **Secundum** sig
num. qz illa sunt magis reminiscibilia que sunt bene ordi
nata. sicut mathematica z theoretica mathematicorum quos
rum secundum cōcluditur ex primo. z sic deinceps. sed illa
que sunt male ordinata difficulter reminiscimur ¶ Sic er
go ad bene memorandum siue reminiscendū ex premis
sibus quatuor documenta vtilia ad discere possumus. quorum
primū est. vt studeat que vult retinere in aliquem ordinē
deducere. **Secundo** pfunde z attentē sciat memres apponat
Tercio vs frequenter meditetur fm ordinem. **Quarto**
vt incipiat reminisci a principio. Hec doctor scūs

¶ Et in hoc reminisci differt ab iterū addi-
scere. qz possunt quodāmodo moueri in id qd
est post pncipium. cū vero nō sed per aliud nō
adhuc memorat: Vultotiens aut iam qdē
nō potest reminisci. quotiens aut potest r inue-
nit. hoc aut fit multa mouenti si moueat hūmō
motu quē psequitur res. meminere em̄ est inē
potentiam mouentē. hoc aut est vt ex ipso est et
quibz habetur moribz moueat sicut dictū ē:

Nec frequentem manifestat duo que supra tacta sūt. Primo quidē quomodo differūt reminisci z iterum addē scere. Secūdo opoz q̄ reminiscēte a principio incipere. ibi. (Oportet autem acceptus esse p̄ncipium.) Circa primū duo facit, quia primo offendit quomodo differē remisnisi z iterum addiscere. Secūdo quomodo differunt reminisci z iterum inuenire. ibi. (Multotiens autem. Dicens p̄mo q̄ in hoc differt reminisci ab hoc qđ est iterum addiscere. quia reminiscens habet quod amodo potestares vt moueatur in aliquod qđ p̄sequitur ad p̄ncipium in mē moria retentum. Sicut exēpli gratia. cum aliquis recor datur q̄ tale quid dictum sit ei. oblitus autē est quis ei dis cit. vitur ergo ad reminiscendū id cuius est oblitus. eo q̄ habet in memoria. sed quando nō peruenit ad recuperan dam amissam noticiam p̄ncipium in memoria retēn tum. sed p̄ aliquod aliud qđ ei de nouo ad docēte traditur tūc nō est in memoria nec reminiscētia. sed hoc est de nouo addiscere. ¶ Tūc ibi. (Multotiens autē. Manifestat quō differūt reminisci z iterum inuenire. Dicens q̄ mul totiens homo non potest iam reminisci eius qđ oblitus est. quia non manent in eo aliqui motus ex quibz possz de uenire in id qđ querit memorari. Sed si quis querat de nouo noticiam illius rei potest procedere z multotiens i uenire id quod querit acti de nouo scientiam acquirat. Et istud p̄tingit quando anima diuersa ex cogitans multis moribz mouetur. Et si contingat q̄ perueniat ad morum quandam ideam consequitur cognitio rei tunc dicitur in uenire. Et ideo ille non potest reminisci. licet possēt inuenire. quia reminisci contingit per hoc q̄ homo interius reti net quandam potentiam vel virtutē inducendi se ad mo rum rei quos inquirat. z hoc p̄tingit quando potest perue nire ex seipso z non ex aliquo docente q̄ moueatur ad mo rum quē amissit p̄ obliuionem.

¶oportet autem acceptum esse principium
E iiij

£ 110

eorum ut scilicet possint desistere cum voluerint est ista. quia sicut accidit patientibus qui postquam mouerunt corpus piecitur non est amplius in eorum potestate ut sistant. sic etiam reminiscens et quicquid inuestigans organo corporali mouet corporale organum in quo est passio. et non statim motus cessat cum homo voluerit. Tunc ibi. Maxime autem ostendit in quibus maxime predicta causa locum habeat. Dices quod illi maxime turbantur. id est mouentur in reminiscendo in quibus abundat humiditas circa locum ubi sunt organa sensuum puta circa cerebrum et circa cor. quia humiditas mota non de facili quiescit quousque occurrat illud quod querit et motus inquisitionis procedat recte usque ad terminum.

Hec est ratio quod supra hoc dicitur maxime accidere in melancholicis quibus sic nature. quia in illis contingit propter violentiam impressionem in his autem propter facilem impressionem.

Unde et ire et timores cum contra mouerint et contra mouentibus. Iterum his non sedantur sed ad eadem contra mouent. Et comparat hec passio nobis et melodis et rationibus cum per hos fiat aliquod ipsorum valde. paucis autem ei et non volentibus. accidit iterum curare aut dicere.

Hic consequenter manifestat quod dicitur per simile. et ponit duo similia. Quorum primum est de passionibus anime quibus organum corporale quodammodo mouetur. Et dicitur quod quando ira vel timor vel cupiditas vel aliquid huiusmodi mouet contra aliquid obiectum etiam si homines velint in propria mouere et trahendo se ab ira vel timore non sedantur passio sed adhuc contra mouet. quod ideo contingit quia motio corporalis organum non statim quietatur. Tunc ibi. Et parat. Ponit secundum simile. Dices quod predicta passio que accidit in reminiscendo paratur nobis et melodis et rationationibus cum aliis quod eorum cum aliqua intentione perferat. Sicut accidit his qui cum magna intentione noiant vel cantant vel argumentantur. quia quando ipsi volunt desistere adhuc accidit propter eorum intentionem quod cantent vel aliquid perferant. propter hoc quod motus pristine imaginationis adhuc manet in organo corporali.

Sunt autem et superiora maiora habentes et naturali prius memoratiui quam contrarii propter id quod gravitatem multam habent in sensibili et quia neque a principio motus possunt imanere sed dissolui sunt. neque in reminiscendo facile recte procedunt. Penitus autem noui et multum senes immemores sunt propter motum. hi quidem enim in decremento illi vero in augmento multo sunt. Amplius autem pueri gnanosi sunt usque ad longam etatem. De memoria quidem igitur memoria naturalis que sit natura ipsorum et quia eorum que sunt anime memorantur artificialia et de reminiscere quid est et quomodo sit et propter quam causam dictum est.

Hic consequenter manifestat propositum per hoc quod reminiscencia impeditur per aliquam corporalem dispositionem. Et ponit duas dispositiones corporales impediennes reminiscencia. quarum prima ponit. Dices quod illi qui habent membra superiora maiora quam inferiora que est dispositio gnanorum qui habent

curtas tibiae et superiora preter proportionabiliter maiorem sunt prius memoratiui quam illi qui habent contraria dispositio. Propter hoc quod organum sensibile in eis quod est in superiori preter est in eis aggrauatum multitudine materie. et ergo motus sensibile non possunt in eis diu permanere sed cito dissoluiuntur propter diffusionem humorum quod prius ad defectum memorie neque etiam possunt defacili recte procedere quia non possunt regulare motum materie quod prius ad defectum reminiscencia. Secunda dispositio impediens est quia illi qui sunt penitus noui sicut pueri nuper nati et multi senes sunt immemores propter motum augmentum qui est in pueris et decrementum qui est senibus. ut supra dictum est. Et hec dispositio primum puenit cum prima scilicet etiam ad pueros quod sunt gnanosi usque ad longam etatem quasi habentes superiorem preter maiorem. Sic ergo patet quod reminiscencia est corporalis passio et non est actus preter intellectus sed sensus qui in homine est nobilior et virtuosior quam in aliis animalibus. propter consuetudinem ad intellectum. Semper enim quod est inferioris ordinis perfectius fit suo superiori coniunctum quasi aliquid de eius perfectione participans. Ultimam autem epilogando concludit quod dictum est de memoria et memorari quod sit ipsorum natura et per quam preter anime artificialia memorantur et sicut de reminiscere quid sit et quomodo fiat et propter quam causam.

Queritur. Vtrum ob naturalis memorie imbecillitatem congruum sit ponere memoriam artificialem. Respondetur quod sic quia memoria nostra naturalis multum labilis est et insufficiens respectu eorum que debent acquiri studio et etiam respectu iam acquisitorum ut quisque in seipso facile experiri potest. Nam ea que precedenti die non paruo studio acquisita sunt hodie propter naturalis memorie labilitatem obliti sumus. Et si ad succurrendum nostre labili memorie et ut in suis operationibus augeri possit sit et aucta perferuari perstantissimi quidam philosophi inueniunt quodam arte quam memoratiua appellant in qua tractant de artificiali memoria que in memorie bene memorie efficit. Est autem memoria naturalis illa que intrinsece innata est nobis sine multa peritacione cuius obiectum determinatum est ipsum preteritum ea ratione qua preteritum est. Et differt a reminiscencia quia memoria est velut immensus liber in quo multa scribenda sunt sed reminiscencia est quasi reuolutio illius libri. Sed memoria artificialis est ars que consistat ex locis et imaginibus ordinatis quibus mouemur in res per sensibilibus cognititas. Et illam memoriam artificialem tangit philosophus superius per hoc quod dicitur quod positio sub ordine et frequens meditatio saluant memoriam. Ista autem memoria artificialis est quasi quidam liber mentalis in quo loca charte similia sunt. imagines vero litteris. Sunt autem loca in quibus res. imagines locari possunt siue sint vera siue ficta sed imagines sunt note vel signa seu similitudines illarum rerum quarum memorari volumus. Et de omnibus illis magis in speciali quo ad precepta et canones agitur in arte memoratiua que est apud diuersos diuersa.

Respondetur. Omnis memoria est naturalis. ergo male dicitur uidetur per naturalem et artificialem. Ans. per batur quia est quedam naturalis potentia anime.

Dicendum est quod memoria in supradicta diuisione non debet accipi pro potentia sed habitu vel actu illius potentie qui diuiditur per naturalem et artificialem. Et quando dicitur memoria accepta pro habitu est semper artificialis. quia non est nobis conaturalis sed per arte acquisita.

Naturalis
Dicitur
Artificialis

In introductione huius libri sonus p[ro]prio vi^e ep[isto]l[ar]is
conem[er] p[ro]prio[rum] vigiliis

De somno

et vigilia

Quoniam in proposito memoria naturalis diuiditur q[uod] acquiratur in aliquo ex bonitate ingenij et ex actibus. Frequenter reueratur circa ipsa obiecta memorabilia s[ed] artificialis est illa que habetur certis preceptis et regulis loca et imagines concernentibus et p[er] tanto distinguit a naturali memoria.

Art. Loca et imagines sunt infinite. Et videtur q[uod] eor[um] ordinatio non possit cadere sub arte. N[on] p[ro]bat[ur] q[uod] formatur imaginatione que vadit in infinitum iuxta infinitatem reru sensibilibum. Quidam q[uod] illa infinitate non obstat possunt in istis inueniri partem certe regule. videlicet q[uod] loca debent esse fixata non nimis lucida nec nimis obscura nec a popularibus nimis frequentata et q[uod] debent ab invicem esse distincta. Non nimis magna nec nimis parua. Similiter etiam imagines debent aliquid materiale agere vel pati aut aliquid turpe pre se ferre. q[uod] aimus noster magis attente considerat rem mirabilem et illis principijs innitit ars memoratiua.

Art. Non est aliqua imaginatiua vel estimatiua artificialis. ergo a simili nulla erit memoria artificialis. Quidam dupl[ic]i p[ri]mo q[uod] alie potentie interiores etiam artificialiter habituant[ur] certis exercitijs sicut memoria. sed q[uod] memoria est vltima potentia et potestas tunc p[ro]inet alias ideo sicut loquimur de memoria ita p[ro]portionabiliter loquendum est de alijs. Scdo q[uod] memoria in hoie est ceteris potentijs virtuosior p[ro]pter connectionem ad intellectum et ergo ipsa plus est nata habituari artificialiter. Et in hoc finitur liber de memoria et reminiscencia iuxta fidelissimam expositionem sancti Thomae textus et sententie Aresto in omnib[us] p[ro]formem.

Præ initium li

brum de somno et vigilia
Querit[ur] vtru puenienti ordine somnus existens vigiliis p[ri]uatio. p[ri]mo minetur in istius libri titulo. Dicendum q[uod] sic. q[uia] Aresto in principio huius libri seruat hunc ordine. Dices de somno et vigilia p[ro]siderand[um] e[st] et.

ergo videtur esse bonus. Et p[ro]firmat[ur] q[uod] p[ro]pter ammisari hoies inceptum philosophari. s[ed] somnus causat maiorem amirationem q[uam] vigilia cum in somno aial videat q[uod] mortui s[ed] etiam prius noiat[ur] s[ed] q[uod] somnus sit p[ri]uatio vigiliis p[ro] manifeste ex his que inferius dicuntur ab Aresto. dicit[ur] em[en] q[uod] sit imobilitatio p[ri]mi sensitiui. s[ed] imobilitatio est quedam p[ri]uatio et non nisi vigiliis. Dicit[ur] etia p[ro] h[is] q[uod] somnus sit impotentia sentiendi p[ro]pter excessum vigiliis. sed impotentia notat p[ri]uationem. Etiam p[ro]m[en]tor[um] ponit duas definitiones somni. Quarum p[ri]ma est. q[uod] somnus est recessus sensitiui ab exterioribus ad interiora qui quide recessus sit p[ro]pter absentiam influxus sensus communis ad sensus particulares. Secunda est. q[uod] somnus est imobilitas sensus communis respectu sensuum exterioru. Et dicit[ur] comentator q[uod] iste due definitiones maxime indicat quid est somnus. sed iste definitiones sonant in p[ri]uatio nem. ergo somnus erit p[ri]uatio. Nec obstat q[uod] somnus habet cam positiuam s[ed] euaporatorem sursum ascendentem a loco digestionis ad ipsum cerebrum q[uod] claudit meatum ne spiritus sensitiui pueniant a sensu communi ad sensus exteriores q[uod] hoc solum est per accidens q[uod] ad istam

resolutione p[er] accidens sequitur ligatio et p[ri]uatio influxus sensus communis qua p[ro]uodem dicim[us] esse somnum.

Art. A p[ri]uatio[n]e non p[ro]tingit redire in habitum. videlicet in predicamentis. sicut etiam p[ro]p[ter] exempla riter de cecitate et visu. s[ed] a somno p[ro]tingit regredi in vigiliam igit[ur]. Quidam q[uod] est duplex p[ri]uatio. quedam est q[uod] p[ri]uat formam et op[er]atorem sequentem illam formam. sicut e cecitas. et a tali non p[ro]tingit regredi in habitum. Alia est q[uod] p[ri]uat op[er]atorem et non formam qua illa op[er]atio p[ro]sequit[ur]. sicut est somnus qui p[ri]uat op[er]atorem sensitiuum et non potentia. Et a tali p[ro]tingit fieri regressum in habitum. q[uod] tunc manet forma que est principium habitus.

Art. Arestoteles dicit inferius q[uod] somnus sit p[ri]uatio vigiliis. ergo non erit p[ri]uatio. Tenet co[n]sequencia. q[uod] p[ri]uatio fecit aliquam naturam in subiecto non aut p[ri]uatio. Quidam q[uod] Aresto. v[er]o ibide noie p[ri]uatio p[ri]uatiuis q[uod] p[ri]ma radix p[ro]trahentis est habitus et p[ri]uatio. Etiam finem doctorem sanctum p[ri]uatio aut p[ri]uatio est contraria habitui s[ed] p[ri]uatio in p[ri]uatio esse opposit ei p[ri]uatiue.

Art. P[ri]uatio non est passio alicui[us] subiecti s[ed] somnus et vigilia sunt passionis p[ri]mi sensitiui. igit[ur] videtur q[uod] somnus non sit pura p[ri]uatio. Quidam q[uod] somnus quatuor ad suum formale q[uod] est ligatio sensuum vel careria vigiliis est quedam p[ri]uatio tunc quo ad materiale causans illam ligatorem de aliq[uo] positiui. Etia nihil p[ro]hibet passionis p[ri]uatiue oppositas eidem subiecto puenire. quia p[ri]uatio q[ui]t[ur] ad suum materiale radicat in principijs subiecti. Et q[uod] dicitur. ista scia denotat a somno et vigilia ergo videt[ur] q[uod] sit subiectu huius libri. Quidam q[uod] p[ro]p[ter]ia non valent. q[uod] denotatio non sit a subiecto. s[ed] p[ro]p[ter]ia a passionib[us] quib[us] subiectu a posteriori p[ro]gnoscit[ur]. Est ergo subiectu istius libri corpus sensitiuum. Et totu aial inq[ui]tum habet principium motus ad somnum sed somnus et vigilia sunt eius passionis. Differenter tunc sunt passionis illius corporis et p[ri]mi sensitiui. q[uod] sunt passionis totius aialis sicut subiecti cois. et sunt passionis p[ri]mi sensitiui tanq[uam] subiecti adequati.

Et somno aut et vigilia considerand[um] e[st] quid sint et vtru anime vel corporis p[ri]uatio sint vel comunia. et si comunia cuius particule anime vel corporis et p[ro]pter quā causam ifunt animalibus et vtru comunicat omnia simul ambo ipis aut alia quide somno alia p[ro] altero solu vel alia q[uod] d[ic]ent[ur] altera p[ro] vtruq[ue]. Adhuc aut quid sit somnu et p[ro]pter quā cam dormientes interdum quide somniant interdum at non vel accidit quide sp[irit]u dormientib[us] somnare s[ed] non meminerit et si hoc fiat p[ro]pter quam cam sit et vtru p[ro]tingat futura p[re]uidere aut non p[ro]tingat et q[uod]liter se p[ro]tingat et vtru futura ab homine p[ro]spiciant solu et vtru ab hoie agenda solum vel quoz demonu bz causam et vel natura fiant ab enentu.

Postq[uam] p[ro]p[ter] p[ri]us in libro de sensu et sensato determinauit de his q[uod] p[ro]inet ad sensus exteriores et s[ed] q[uod] p[ro]inet ad sensus interiores q[uod] ad libru de memoria et reminiscencia.